

ПЕРШОДЖЕРЕЛА

Степан Іваник (Варшава)

ІВАН МІРЧУК І СЛОВ'ЯНСЬКИЙ ФІЛОСОФСЬКИЙ З'ЇЗД У ВАРШАВІ (1927)*

Ідея проведення слов'янського філософського з'їзду вперше виникла в 1911 році під час Міжнародного філософського з'їзду у Болоньї. Тоді слов'янські філософи, які брали участь у цьому з'їзді, на окремому засіданні вирішили в найближчі роки провести власний філософський з'їзд у Празі. Реалізації цього плану перешкодив початок Першої світової війни, але вже після її завершення, коли на мапі Європи з'явилися молоді слов'янські держави, тема слов'янського філософського з'їзду відродилася і активно дискутувалася на ламах югославських, чеських та польських філософських часописів. Оскільки ж чеським філософам не вдалося організувати з'їзд у Празі, як передбачалося на початку, ініціативу на себе перебрали їхні польські колеги: 30 березня 1926 року у Варшаві відбулося засідання Загального комітету філософських з'їздів на чолі з Казімежем Твардовським, в результаті якого було ухвалене рішення восени 1927 року провести у столиці Польщі слов'янський філософський з'їзд. Згідно з прийнятою концепцією запрошення іноземних учасників з'їзду, було обрано по одному філософу з кожної країни, якому доручалося подальше запрошення відповідної кількості своїх земляків. Відповідальним за запрошення українських філософів обрано видатного українського філософа та психолога, майбутнього професора Варшавського університету, Степана Балея. Так, в автобіографічних записках Твардовського, головного організатора цього заходу, під датою 15 квітня 1927 року занотовано: «Д-р Балей відзвітував з кроків, зроблених у справі участі українських філософів у філософському з'їзді. Отже: пан Мірчук вже не в Празі, а у Берліні. Він повинен надати можливу інформацію про українських філософів, що живуть у еміграції. Щодо українських філософів у самій Україні він не може нічого вдіяти, бо свого

© С. Іваник, 2011

* Публікація здійснена за сприяння Фундації Польської Науки (*Fundacji na rzecz Nauki Polskiej*).

часу утік з України і з цього приводу є там небажаною особою. Окрім того д-р Балеї розмовляв з проф. Студинським, головою львівського Наукового Товариства ім. Шевченка, і за посередництвом цього ж товариства вислав лист до Київської Академії Наук з проханням про надання інформації, яких, на її думку, українських філософів слід було б запросити на цей з'їзд.¹

У підсумку Слов'янський філософський з'їзд працював у Варшаві з 23 по 28 вересня 1927 року. У роботі 7-ми секцій (історії філософії, метафізики і епістемології, семантики, логіки, філософії природознавства, естетики, психології) загалом взяли участь 147 делегатів слов'янських народів. Серед них – корифеї польської (Ян Лукасевіч, Тадеуш Котарбінський, Владислав Татаркевич та ін.), російської (Микола Бердяєв, Микола Лосський, Семен Франк та ін.), чеської (Карел Воровка, Фердинанд Пелікан), сербської (Броніслав Петроневич), хорватської (Раміро Буяс) філософії. Що стосується українських учасників з'їзду, то їх було загалом п'ятеро:

Степан Балеї (Львів) – виступив з доповіддю «Психологія сенсу» та очолював роботу психологічної секції з'їзду;

Іван Мірчук (Берлін) – виступив з доповідями «Григорій Сковорода – український філософ XVIII століття» і «Про слов'янську філософію. Спроба характеристики»;

Костянтин Чехович (Берлін) – виступив з доповіддю «Філософія мови Олександра Потебні»;

Дмитро Чижевський (Прага) – виступив з доповіддю «Гегель і французька революція»;

Іван Копач (Львів) – брав участь у дискусіях.

З усіх виступів українських філософів найбільший резонанс на з'їзді викликала доповідь Івана Мірчука під назвою «Про слов'янську філософію. Спроба характеристики». В даній доповіді український філософ зробив сміливу спробу визначення загальної характеристики слов'янської філософії як явища, а також накреслив можливі напрямки подальшої роботи її представників. На підставі ретельного аналізу та систематизації тогочасного доробку польської, чеської, російської, української, болгарської, югославської філософської думки, Мірчук з'ясував наступні причини низького рівня розвитку власної філософської традиції у слов'ян порівняно з західноєвропейською філософією: на перешкоді розвитку філософії в усіх слов'янських народів, за винятком росіян, протягом століть стояли матеріальні перешкоди у вигляді відсутності власної державності; усі прояви слов'янської філософської думки характеризуються відсутністю власної неперервної філософської традиції, відтак – оригінальності; розвиток філософського мислення у слов'ян має не вертикальні, як у західних європейців, а горизонтальні тенденції: це виявилось у тому, зокрема, що слов'янство не дало світові жодного геніального філософа, але при цьому характеризується

¹ *Kazimierz Twardowski*. *Dzienniki. Część I. 1915-1927* [pod red. R. Jadczaaka], Warszawa 1997, s. 303.

високим рівнем філософської свідомості широких мас населення. Звідси Мірчук висунув гіпотезу: специфіка умов розвитку слов'янської філософської думки витворила спільну для усіх її проявів і специфічну саме для неї рису – гармонійний зв'язок між теорією і практикою. Саме цю характерну рису слов'янської філософії слід покласти в основу подальшого її розвитку, відмовившись від простого запозичення чужих філософських концепцій. Лише таким шляхом слов'янам вдасться створити власну тривалу й оригінальну філософську традицію. Необхідною умовою досягнення цієї мети є ознайомлення кожного окремого слов'янського народу з філософськими здобутками усіх інших слов'янських народів, тому таке важливе значення має організація слов'янських філософських з'їздів.

Зауважені Мірчуком проблеми існування та подальшого розвитку слов'янської філософської думки і його міркування про роль у цьому процесі української філософської традиції викликали жваву дискусію учасників з'їзду як безпосередньо після її виголошення, так і після завершення з'їзду², не втрачають вони своєї актуальності й сьогодні, коли українська філософська думка проходить непростий етап свого становлення і самоусвідомлення. Повний текст доповіді Мірчука, а також дискусії, яка відбулася після неї, вперше публікується українською мовою.

Stepan Ivanyk (Warsaw)

Ivan Mirchuk and Slavic philosophical congress in Warsaw (1927)

For the first time in domestic literature the article describes the circumstances of participation of Ukrainian delegation in the Slavic philosophical congress in Warsaw (1927) and describes the polemics around the presentation of Ivan Mirchuk.

Stepan Ivanyk, PhD in philosophy, seminar lecturer at Graduate School for Social Research at the Institute of Philosophy and Sociology of the Polish Academy of Sciences

Степан Іваник, кандидат філософських наук, викладач Школи суспільних наук Інституту філософії і соціології Польської академії наук

Степан Иванык, кандидат философских наук, преподаватель Школы общественных наук Института философии и социологии Польской академии наук

² Зокрема, запропонована Мірчуком концепція слов'янської філософії протягом 1927–30 рр. обговорювалася у листуванні українського філософа з К. Твардовським.